

ΘΥΣΙΑ-ΑΥΤΟΘΥΣΙΑ ΖΩΩΝ

Θυσία ζώων

Η θυσία ζώων είναι η τελετουργική θανάτωση και προσφορά ενός ζώου, συνήθως ως μέρος ενός θρησκευτικού τελετουργικού ή για να καθησυχάσει ή να διατηρήσει την εύνοια μιας θεότητας. Οι θυσίες ζώων ήταν κοινές σε όλη την Ευρώπη και την Αρχαία Εγγύς Ανατολής μέχρι την εξάπλωση του Χριστιανισμού στην Ύστερη Αρχαιότητα, και συνεχίζονται σε κάποιους πολιτισμούς ή θρησκείες σήμερα. Η ανθρωποθυσία, όπου υπήρχε, ήταν πάντα πολύ πιο σπάνια.

Όλα ή μόνο μέρος ενός ζώου θυσίας μπορούν να προσφερθούν. Μερικοί πολιτισμοί, όπως οι αρχαίοι Έλληνες, έτρωγαν τα περισσότερα από τα βρώσιμα μέρη της θυσίας σε μια γιορτή, και έκαιγαν τα υπόλοιπα ως προσφορά. Άλλοι έκαιγαν ολόκληρο το ζώο θυσίας, που ονομάζεται ολοκαύτωμα. Συνήθως το καλύτερο ζώο ή το καλύτερο μέρος του ζώου είναι αυτό που παρουσιάζεται για προσφορά.

Η θυσία ζώων πρέπει γενικά να διακρίνεται από τις θρησκευτικά καθορισμένες μεθόδους τελετουργικής σφαγής ζώων για κανονική κατανάλωση ως τροφή.

Κατά τη Νεολιθική Επανάσταση, οι πρώτοι άνθρωποι άρχισαν να κινούνται από κουλτούρες κηρυγού-συλλέκτη προς τη γεωργία, οδηγώντας στη διάδοση της εξημέρωσης των ζώων. Σε μια θεωρία που παρουσιάστηκε στο Homo Necans, ο μυθολόγος Βάλτερ Μπούρκερτ προτείνει ότι η τελετουργική θυσία ζώων μπορεί να έχει αναπτυχθεί ως συνέχεια των αρχαίων τελετών κυνηγιού, καθώς τα οικόσιτα ζώα αντικατέστησαν το άγριο κυνήγι στην προμήθεια τροφίμων.

Αρχαία Εγγύς Ανατολή

Η θυσία ζώων ήταν γενική μεταξύ των αρχαίων πολιτισμών της Εγγύς Ανατολής, της Αρχαίας Μεσοποταμίας, της Αιγύπτου και της Περσίας, καθώς και των Εβραίων (που αναφέρονται παρακάτω). Σε αντίθεση με τους Έλληνες, που είχαν βρει μια δικαιολογία για τη διατήρηση των καλύτερων βρώσιμων τμημάτων της θυσίας για τρώνε οι παρευρισκόμενοι, σε αυτούς τους πολιτισμούς ολόκληρο το ζώο τοποθετούταν συνήθως στη φωτιά από τον βωμό και καιγόταν, ή μερικές φορές θαβόταν.

Αρχαία Ελλάδα

Η λατρεία στην αρχαία ελληνική θρησκεία αποτελούταν συνήθως από θυσία οικόσιτων ζώων στο βωμό με ύμνο και προσευχή. Ο βωμός βρισκόταν έξω από οποιοδήποτε κτίριο ναού και μπορεί να μην συνδεόταν καθόλου με ένα ναό. Το

ζώο, το οποίο θα πρέπει να είναι το τέλειο του είδους του, είναι διακοσμημένο με γιρλάντες και παρόμοια, και οδηγείται σε πομπή στο βωμό, με ένα κορίτσι με καλάθι στο κεφάλι της που περιέχει το κρυφό μαχαίρι που οδηγεί τη πομπή. Μετά από διάφορες

τελετές, το ζώο σφάζεται πάνω από το βωμό και καθώς πέφτει όλες οι παρευρισκόμενες γυναίκες «πρέπει να φωνάζουν με ψηλούς ήχους». Το αίμα συλλέγεται και χύνεται πάνω στον βωμό. Σφάζεται επί τόπου και διάφορα εσωτερικά όργανα, οστά και άλλα βρώσιμα μέρη καίγονται ως μέρος της προσφοράς στη θεότητα, ενώ το κρέας αφαιρείται για να προετοιμαστεί για να φάνε οι συμμετέχοντες. Οι κορυφαίες φιγούρες το δοκιμάζουν επί τόπου. Ο ναός κρατούσε συνήθως το δέρμα, για να πουληθεί σε βυρσοδεψία. Ότι οι άνθρωποι εκμεταλλεύτηκαν περισσότερο τη θυσία από το ότι η θεότητα δεν είχε ξεφύγει από τους Έλληνες και είναι συχνά το θέμα του χιούμορ στην ελληνική κωμωδία.

Τα ζώα που χρησιμοποιούνταν ήταν, κατά σειρά προτίμησης, ταύρος ή βόδι, αγελάδα, πρόβατα (τα πιο συνηθισμένα), κατσίκες, χοίροι (με χοιρίδιο το φθηνότερο θηλαστικό) και πουλερικά (αλλά σπάνια άλλα πουλιά ή ψάρια).¹ Τα άλογα και οι γάιδαροι φαίνονται σε μερικά αγγεία με γεωμετρικό ύφος (900-750 π.Χ.), αλλά πολύ σπάνια αναφέρονται στη βιβλιογραφία. Ήταν σχετικά καθυστερημένες εισαγωγές στην Ελλάδα, και έχει προταθεί ότι οι ελληνικές προτιμήσεις σε αυτό το θέμα πηγαίνουν πολύ πίσω. Οι Έλληνες ήθελαν να πιστεύουν ότι το ζώο ήταν ευχαριστημένο που θυσιαζόταν και ερμήνευσαν

διάφορες συμπεριφορές ως κάτι τέτοιο. Η μαντεία με την εξέταση τμημάτων του θυσιασμένου ζώου ήταν πολύ λιγότερο

σημαντική από ότι στη ρωμαϊκή ή ετρουσκικής θρησκεία ή τη θρησκεία της Εγγύς Ανατολής, αλλά ασκήθηκε, ειδικά με το συκώτι, και ως μέρος της

λατρείας του Απόλλωνα. Γενικά, οι Έλληνες είχαν περισσότερη πίστη στην μελέτη της συμπεριφορά των πουλιών. Για μια μικρότερη και απλούστερη προσφορά, ένας κόκκος θυμιάματος θα μπορούσε να πεταχτεί στην ιερή φωτιά και έξω από τις πόλεις οι αγρότες έκαναν απλά θυσιαστικά δώρα φυτικών προϊόντων καθώς συλλέγονταν τα «πρώτα φρούτα». Αν και η μεγάλη μορφή της θυσίας που ονομάζεται εκατόμβη (που σημαίνει 100 ταύροι) μπορεί στην πράξη να περιλαμβάνει μόνο δώδεκα περίπου, σε μεγάλα φεστιβάλ, ο αριθμός των βοοειδών που θυσιάστηκαν θα μπορούσε να φτάσει τις εκατοντάδες και ο αριθμός των ζώων για γεύματα σε χιλιάδες. Οι τεράστιες ελληνοιστικές δομές του βωμού του Ιερώνα και του βωμού της Περγάμου χτίστηκαν για τέτοιες περιπτώσεις.

Τα αποδεικτικά στοιχεία για την ύπαρξη αυτών των πρακτικών είναι σαφές σε κάποια αρχαία ελληνική λογοτεχνία, ιδιαίτερα στα Ομηρικά Έπη. Σε όλα τα ποιήματα, η χρήση του τελετουργικού είναι εμφανής σε συμπόσια όπου σερβίρεται κρέας, σε περιόδους κινδύνου ή πριν από κάποια

σημαντική προσπάθεια να αποκτηθεί η εύνοια των θεών. Για παράδειγμα, στην Οδύσσεια του Ομήρου, ο Εύμαιος θυσιάζει ένα γουρούνι με προσευχή για τον μη αναγνωρίσιμο αφέντη του Οδυσσέα. Ωστόσο, στην Ιλιάδα του Ομήρου, που αντικατοπτρίζει εν μέρει τον πολύ πρώιμο ελληνικό πολιτισμό, δεν ξεκινά κάθε δεξίωση των πριγκίπων με μια θυσία.

Αυτές οι πρακτικές θυσίας, που περιγράφονται σε αυτές τις προ-ομηρικές εποχές, μοιράζονται ομοιότητες με τις μορφές τελετών θυσίας του 8ου αιώνα. Επιπλέον, σε όλο το ποίημα, γίνονται ειδικά συμπόσια κάθε φορά που οι θεοί έδειχναν την παρουσία τους με κάποιο σημάδι ή επιτυχία στον πόλεμο. Πριν ξεκινήσουν για την Τρόια, προσφέρεται αυτός ο τύπος θυσίας ζώων. Ο Οδυσσέας προσφέρει μάταια στο Δία ένα κριάρι. Οι περιπτώσεις θυσίας στα επικά ποιήματα του Ομήρου μπορεί να ρίξουν φως στην άποψη των θεών ως μελών της κοινωνίας, παρά ως εξωτερικών οντοτήτων, υποδεικνύοντας κοινωνικούς δεσμούς. Οι τελετές θυσίας έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της σχέσης μεταξύ των ανθρώπων και του θείου.

Έχει προταθεί ότι οι χθονικές θεότητες, που διακρίνονται από τις ολύμπιες θεότητες με προσφορά σε αυτές θυσίας ολοκαυτώματος, όπου η προσφορά είναι καίγεται ολοκληρωτικά, μπορεί να είναι απομεινάρια της γηγενούς Προελληνικής θρησκείας και ότι πολλές από τις ολύμπιες θεότητες μπορεί να προέρχονται από τους Πρωτοέλληνες που κατέλαβαν το νότιο τμήμα της Βαλκανικής χερσονήσου στα τέλη της τρίτης χιλιετίας π.Χ.

Στην ελληνιστική περίοδο, μετά το θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου το 323 π.Χ., αρκετά νέα φιλοσοφικά

κινήματα άρχισαν να αμφισβητούν την ηθική της θυσίας των ζώων.

Κώστα Ανθούλα Γ1

03/01/2024